

Med anledning av socialförsäkringsbalkens införande den 1 januari 2011 har redaktionella ändringar i form av bl.a. nya laghänvisningar beslutats i detta rättsliga ställningstagande (dnr 034638-2010).

Tillfällig föräldrapenning - när det i vissa fall *inte* handlar om "samma vård- eller tillsynsbehov" enligt 11 kap. 16 § socialförsäkringsbalken

Försäkringskassans ställningstagande

Tillfällig föräldrapenning kan ges till den förälder som inte får vårdbidrag om

- föräldrarna följer med sitt barn till läkare när barnet har en allvarlig sjukdom, och
- föräldrarna, som en del i behandlingen av sitt barn, behöver delta i läkarbesök eller behandling som ordinerats av läkare, samt
- föräldern behöver avstå från förvärvsarbete för att vårda allvarligt sjukt barn som inte fyllt 18 år.

(11 kap. 10 § jämförd med 13 kap. 3 och 30 §§ socialförsäkringsbalken [SFB])

I ovanstående situationer kan det anses vara frågan om ett annat vård- eller tillsynsbehov än det som grundat rätten till vårdbidrag för den andra föräldern enligt 11 kap. 16 § SFB.

Bakgrund

I 11 kap. 10 § SFB jämförd med 13 kap. 3 och 30 §§ SFB regleras bl.a. när tillfällig föräldrapenning får ges till båda föräldrarna samtidigt. I 11 kap. 16 § SFB anges att tillfällig föräldrapenning inte ges för vård- eller tillsynsbehov som grundat rätt till vårdbidrag. En konsekvens av en strikt språklig tillämpning av lagtexten är att två föräldrar samtidigt kan få ta ut tillfällig föräldrapenning i de situationer som anges i 11 kap. 10 § SFB jämförd med 13 kap. 3 och 30 §§ SFB såvida inte den ena av föräldrarna får vårdbidrag för samma vård- och tillsynsbehov.

Det finns behov av att klargöra om 11 kap. 16 § SFB hindrar att tillfällig föräldrapenning utges till den förälder som inte får vårdbidrag i de situationer som anges i 11 kap. 10 § SFB jämförd med 13 kap. 3 och 30 §§ SFB. Kan det då anses vara frågan om ett annat vård- eller tillsynsbehov än det som gett rätt till vårdbidraget?

Den tillfälliga föräldrapenningen utökades den 1 juli 1985 till att gälla för barn som fyllt 12 men inte 16 år. De barn som omfattas av den utökade rätten till tillfällig föräldrapenning är barn som har ett särskilt vård- eller tillsynsbehov som är utöver det normala för barn i motsvarande ålder (13 kap. 22 § SFB).

I samband med denna regeländring infördes en samordningsregel mellan tillfällig föräldrapenning och vårdbidrag. I allmänmotiveringen uttalas att för ett barn, för vilket vårdbidrag utges, kan tillfällig föräldrapenning endast komma i fråga om det särskilda tillsynsbehov som uppkommit inte ligger till grund för vårdbidraget (prop. 1984/85:78, s. 68). I specialmotiveringen till lagförslaget anges att föräldrar till barn för vilka vårdbidrag beviljats inte är berättigade till tillfällig föräldrapenning för det vård- eller tillsynsbehov som grundat rätt till vårdbidraget. Föräldrapenningen kan dock utges i samband med ett akut insjuknande eller vid en akut försämring av en befintlig grundsjukdom. Den kan också utges när den ordinarie vårdaren blivit sjuk och den förvärvsarbetande föräldern måste ta hand om barnet (prop. 1984/85:78, s. 123).

Anledningen till att samordningsregeln infördes var att bestämmelsen i dåvarande 4 kap. 11 § AFL vänder sig till samma kategori av barn som kan ge rätt till vårdbidrag (prop. 1984/85:78, s. 66 f.).

Den 1 juli 1985 infördes möjligheten för *båda föräldrarna* att få *tillfällig föräldrapenning för samma barn och tid* när båda föräldrarna följer med ett barn till läkare i de fall barnet lider av en allvarlig sjukdom eller när båda föräldrarna behöver delta i läkarbesöket som en del i behandlingen av barnet. Detsamma gäller när föräldrarna behöver delta i någon av läkare ordinerad behandling. (13 kap. 3 § SFB).

I lagens förarbeten angavs att det i vissa speciella situationer är angeläget att båda föräldrarna samtidigt kan vara med barnet. En sådan situation är när föräldrarna på läkares inrådan följer med barnet till läkare, i de fall barnet lider av en allvarlig sjukdom eller båda föräldrarna behöver delta i läkarbesök som en del i behandlingen av barnet. Motsvarande bör gälla när barnet är intaget på sjukhus. När det gäller denna regeländring finns inget resonemang i förarbetena om eventuell samordning med vårdbidraget. (Prop. 1984/85:78, s. 75)

Den 1 januari 1996 ändrades samordningsregeln till att gälla alla barn som omfattas av reglerna om tillfällig föräldrapenning, dvs. även barn under 12 år. Regeln infördes i ett eget lagrum (4 kap. 11 b § AFL, numera 11 kap. 16 § SFB). Skälet till detta var att klarlägga att tillfällig föräldrapenning inte heller ska utges för barn under 12 år om vård- och tillsynsbehovet grundat rätt till vårdbidrag (prop. 1995/96:69, s. 68).

Den 1 januari 2005 infördes bestämmelsen om svårt sjukt barn i 4 kap. 10 b § AFL, numera 13 kap. 30 § SFB. Bestämmelsen innebär att när ett barn är

svårt sjukt kan båda föräldrarna få tillfällig föräldrapenning för samma barn och tid under ett obegränsat antal dagar (13 kap. 30 och 31 §§ SFB). I förarbetena uttalades följande. Det är en viktig kvalitetsfråga för både föräldrar och barn att kunna vara tillsammans när ett barn drabbas av ett allvarligt sjukdomstillstånd. Det är inte heller ovanligt att föräldrar i denna situation sjukskrivs t.ex. för depression. I sådana situationer framstår nuvarande begränsningar i rätten till tillfällig föräldrapenning som en administrativ och okänslig påлага i det sorgearbete som föräldern befinner sig i. Dessutom kan konsekvenserna bland annat bli att föräldern slussas mellan olika system utan att få korrekt stöd och att det blir felaktiga kostnadsfördelningar mellan olika försäkringssystem. (Prop. 2004/05:1, utgiftsområde 12, s. 26)

De begränsningar som åsyftas är att antalet dagar med tillfällig föräldrapenning (120) inte är tillräckliga när det gäller ett svårt sjukt barn. Det finns ingen skrivning om att lagstiftaren funderat på samordningsfrågan med vårdbidraget.

Begreppet ”svårt sjukt barn” ändrades fr.o.m. den 1 juli 2006 till ”allvarligt sjukt barn”. Ändringen innebär en vidare definition av vilka barn bestämmelsen är avsedd för. Som motiv till ändringen angavs att Försäkringskassan genomfört en uppföljning av de nya reglerna avseende svårt sjukt barn och funnit att lagstiftningen fått en betydligt mer restriktiv tillämpning än vad som var avsedd. Mot bakgrund av detta ansåg regeringen att uttrycket ”svårt sjukt barn” skulle ändras till ”allvarligt sjukt” barn för att därigenom klargöra att någon jämförelse inte ska göras med begreppet svårt sjuk i lagen (1998:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård, numera 47 kap. SFB. Vidare angavs i propositionen att den tillfälliga föräldrapenningen och vårdbidraget byggts ut successivt under åren och att detta har medfört att de förutsättningar som idag grundar rätt till tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn i vissa fall är svåra att samordna och avgränsa mot rätten till vårdbidrag. (Prop. 2005/06:159, s. 17-19)

De flesta föräldrar är förvärvsarbetande. Den tillfälliga föräldrapenningen ger enligt 8 § föräldraledighetslagen (1995:584) en rätt till ledighet från arbete. En sådan rätt till ledighet från arbetet ges inte till förälder som är förvärvsarbetande och som beviljats vårdbidrag. Den ekonomiska kompensationen för förlorad arbetsförtjänst är dessutom bättre med tillfällig föräldrapenning än med vårdbidraget.

Skälen till varför tillfällig föräldrapenning inte får utges för vård- eller tillsynsbehov som grundat rätt till vårdbidrag är inte uttryckligen angivna i lagens förarbeten men av uttalandena kan man sluta sig till att det handlar om att undvika att båda förmånerna utges samtidigt i situationer då det skulle leda till att försäkrade blir dubbelkompenserade. Avseende tillämpningen av reglerna om att föräldrarna ska kunna få tillfällig föräldrapenning för samma barn och tid har lagstiftaren klart uttalat att detta ska vara möjligt när det är angeläget att båda föräldrarna samtidigt kan vara med barnet samt att det är en kvalitetsfråga för både föräldrar och barn att kunna

vara tillsammans när ett barn drabbas av ett allvarligt sjukdomstillstånd (prop. 1984/85:78, s. 75 och prop. 2004/05:1, utgiftsområde 12, s. 26).

Det kan inte anses ha varit lagstiftarens mening att bestämmelsen i tidigare 4 kap. 11 b § AFL, numera 11 kap. 16 § SFB skulle hindra den förälder som inte får vårdbidrag att få tillfällig föräldrapenning i de situationer som anges i 11 kap. 10 § jämförd med 13 kap. 3 och 30 §§ SFB. Det skulle nämligen på ett omotiverat sätt försätta de föräldrapar där den ene föräldern får vårdbidrag i ett sämre läge än de föräldrapar där detta inte är fallet. Enligt Försäkringskassans mening utgör barnets behov av att, i nämnda situationer, kunna ha båda föräldrarna hos sig samtidigt inte ett sådant behov som grundat rätt till vårdbidrag i den mening som avses i 11 kap. 16 § SFB. Vid en sådan tolkning uppkommer inte heller någon sådan dubbelkompensation som bestämmelsen i 11 kap. 16 § SFB måste anses vara avsedd att förhindra.

Eftersom det alltså kan anses vara frågan om ett annat vårdbehov än det som grundat rätten till vårdbidrag bör tillfällig föräldrapenning kunna utges till den förälder som inte får vårdbidrag i de situationer som anges i 11 kap. 10 § jämförd med 13 kap. 3 och 30 §§ SFB.

Aktuella bestämmelser, rättspraxis m.m.

- 11 kap. 10 §, 13 kap. 3 och 30 §§ SFB, 11 kap. 16 § SFB och 22 kap. 3 § SFB
- 8 § föräldraledighetslagen (1995:584)
- Prop. 1984/85:78 Förbättringar inom föräldraförsäkringen, havandeskapspenningen och vissa regler inom sjukpenningförsäkringen
- Prop. 1995/96:69 Vissa socialförsäkringsfrågor, m.m.
- Prop. 2004/05:1 Budgetproposition
- Prop. 2005/06:159 Vissa socialförsäkringsfrågor

Stig Orustfjord

Inger Axe